

รักแม่ รักน้ำมาข ในบ้านพ่อ

ศูนย์บริการและพัฒนา. ลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ความเป็นมา

“จังหวัดแม่ฮ่องสอน” อยู่ในภาคเหนือด้านตะวันตกของประเทศไทยบนทิวเขาถนนธงชัย พื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเมียนมาร์ มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๒,๖๘๑.๒๕ ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๙๐ เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนลาดชัน พื้นที่ราบทำการเกษตรน้อย การคมนาคมไม่สะดวกทุรกันดาร ราษฎรนอกจากชาวไทย ยังมีความหลากหลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆอาศัยอยู่ ได้แก่ ไทยใหญ่ กระเหรี่ยง ม้ง มูเซอ ลีซอและจีนฮ่อ ซึ่งดำรงชีวิตด้วยการทำการเกษตรแบบการทำไร่เลื่อนลอย หาของป่า ปลือกพืชเสพติด รับจ้างขนยาเสพติดและยุทธปัจจัยต่างๆและขาดบริการพื้นฐานต่างๆ ส่งผลให้มีสภาพยากจนยากไร้ นอกจากนี้พื้นที่บริเวณนี้ยังเผชิญกับภัยคุกคามความมั่นคงจากสถานการณ์ชายแดนหลายมิติ

จากสถานการณ์ดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงทราบและทรงห่วงใยราษฎรและความมั่นคงของประเทศ จึงพระราชทานแนวพระราชดำริในการดำเนินการลักษณะศูนย์กลางพัฒนา โดยจัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาอาชีพของราษฎร” ขึ้น ได้แก่ ศูนย์แม่สะเรียง ศูนย์ขุนยวม ศูนย์โป่งแดง ศูนย์ปางตอง และศูนย์ปางมะผ้า และในการดำเนินงานทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ ม.จ.จักรพันธ์ เพ็ญศิริจักรพันธ์ เป็นผู้ประสานงานกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองทัพบก จังหวัดแม่ฮ่องสอนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานสนองพระราชดำริตาม “โครงการพัฒนาตามพระราชดำริ” ตั้งแต่ปี ๒๕๒๒ เป็นต้นมา โดยในระยะแรกมีพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาและพัฒนา” เพื่อเป็นศูนย์กลางการผลิตพืชและสัตว์ ศูนย์ฝึกอบรมศิลปาชีพ รวมทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำและธนาคารข้าว ได้แก่ ศูนย์พัฒนาการเกษตรที่สูงปางตอง ศูนย์พัฒนาลุ่มน้ำปาย ศูนย์พัฒนาการเกษตรในสอย -ห้วยโป่ง และศูนย์พัฒนามะเขือส้ม และได้เสด็จทอดพระเนตรการดำเนินงาน ณ ศูนย์พัฒนาลุ่มน้ำปาย เมื่อวันที่ ๑๖

กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓

ในปี ๒๕๖๖ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศ มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระราชประสงค์ให้เร่งดำเนินการขยายผลการทดลองของ ศูนย์พัฒนาฯ ไปสู่ราษฎรมากขึ้น ทรงให้เปลี่ยนชื่อศูนย์จาก “ศูนย์ศึกษาและพัฒนา” เป็น “ศูนย์บริการและพัฒนา” มุ่งพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรทั้งในด้านการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิต อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและ การเสริมสร้างความมั่นคงตาม แนวชายแดน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและปรับโครงสร้างการบริหารการดำเนินงานเป็น ๓ ส่วนคือ

- ๑) ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ รับผิดชอบหมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่ราบ
- ๒) ศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตองตามพระราชดำริ รับผิดชอบหมู่บ้านเป้าหมายบนพื้นที่สูง
- ๓) ศูนย์ศิลปาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอน รับผิดชอบการส่งเสริมศิลปาชีพ

ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้เริ่มดำเนินการสนองพระราชดำริตั้งแต่ปี ๒๕๖๖ เป็นต้น มา ครอบคลุมหมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่ราบ ๑๓ หมู่บ้าน ๔ กลุ่มบ้าน โดยมี “ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรแม่ฮ่องสอน” เป็น หน่วยงานแกนกลางดำเนินงาน โดยทรงให้ความสำคัญและเสด็จทอดพระเนตรติดตามผลการดำเนินงานและพระราชทานพระราชดำริ เป็นแนวทางดำเนินงานรวม ๒๗ ครั้ง

ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑.ฐานเรียนรู้ด้านดินและปุ๋ย

โดย สถานีพัฒนาที่ดินแม่ฮ่องสอน

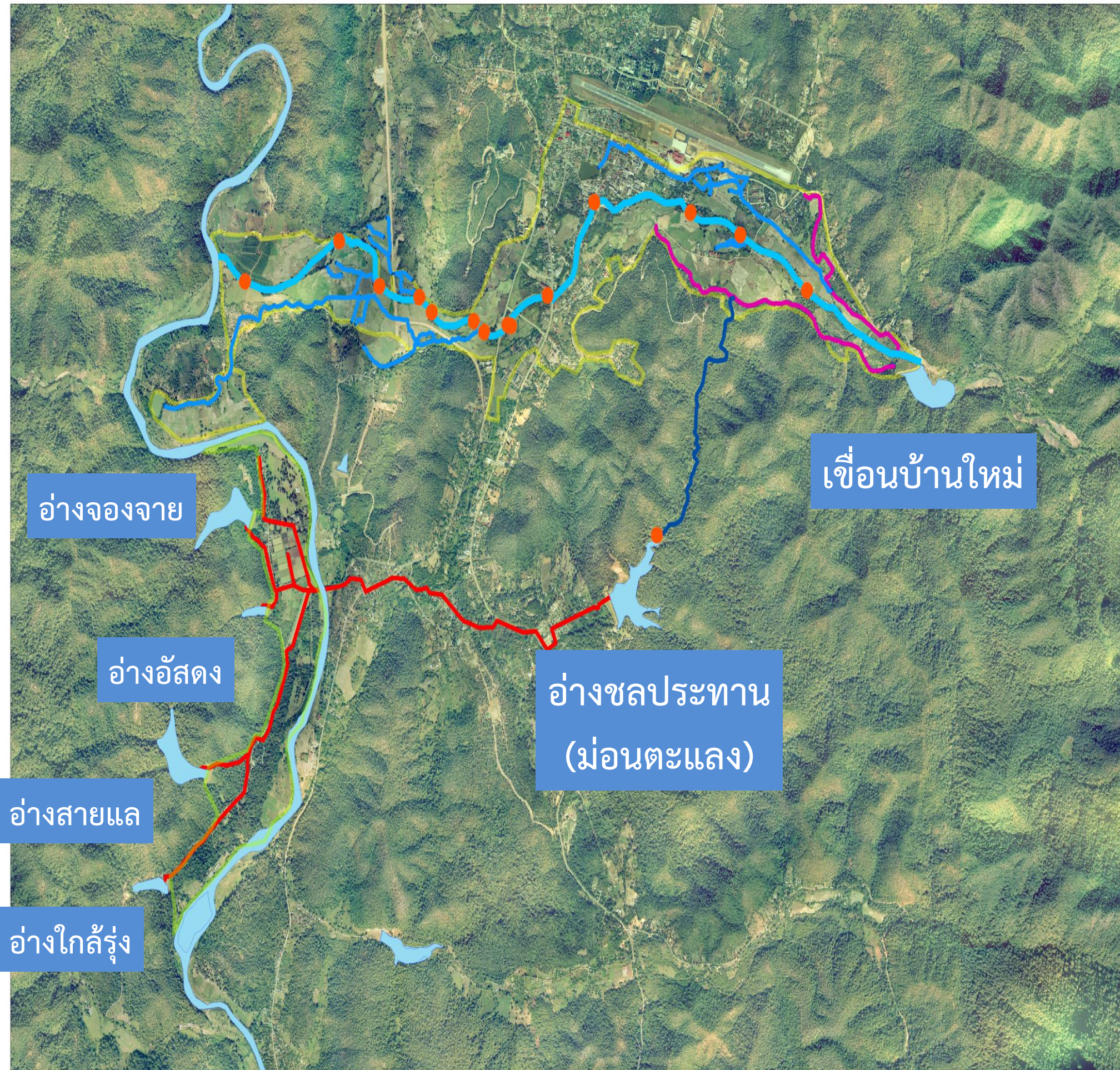
- สาธิตการใช้ปุ๋ยพืชสด
- สาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพ ๒๐ ไร่
- สาธิตการทำปุ๋ยหมัก พด. ๒๐ ตัน
- สาธิตการใช้พืชปุ๋ยสด, ขยายพันธุ์หญ้าแฝก
- ปรับปรุงจุดเรียนรู้การพัฒนาที่ดิน และดูแลรักษาพื้นที่โครงการ

๒.ฐานเรียนรู้ด้านการจัดการน้ำ

โดย โครงการชลประทานแม่ฮ่องสอน

บริหารจัดการน้ำในศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จำนวน ๔ อ่าง ได้แก่ อ่างจองจาย อ่างอัสตง อ่างสายแล และอ่างไถ่รุ่ง มีการบริหารจัดการน้ำแบบระบบอ่างพวงตามแนวพระราชดำริ เพื่อประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการน้ำ อีกทั้งมีการใช้ตะบันน้ำเพื่อจัดทำโครงการป่าเปียก เพื่อความชุ่มชื้น ลดปัญหาการเกิดหมอกควันและไฟป่าและลดการผลัดใบของต้นไม้ลง และปรับปรุงบำรุงรักษาเรือนประทับแรมท่าโป่งแดง

๓.ฐานเรียนรู้ด้านป่าไม้

โดย โครงการธนาคารฝืนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- การเพาะชำกล้าไม้ทั่วไป ๑๐,๐๐๐ กล้า แจกจ่ายให้ประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ๘,๐๐๐ กล้า
- การเพาะชำกล้าไม้มีค่า จำนวน ๑๕,๐๐๐ กล้า แจกจ่ายให้ประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ๑๐,๐๐๐ กล้า

- งานพัฒนาและส่งเสริมการผลิตและใช้เชื้อเพลิงชีวมวล เป็นเชื้อเพลิงจากถ่านที่มีประสิทธิภาพ วิธีใช้เศษวัสดุชีวมวลทุกชนิดและทุกขนาดมาทำเป็นเชื้อเพลิงโดยวิธีการที่ง่าย เพื่อเป็นแหล่งสาธิตให้ราษฎรได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างประหยัดและคุ้มค่า ซึ่งประกอบด้วย เตาอิฐก่อ เตาถังเดี่ยว เตาใบไม้ น้ำส้มควันไม้ ถ่านผลไม้ดुकกลืน ถ่านอัดแท่ง

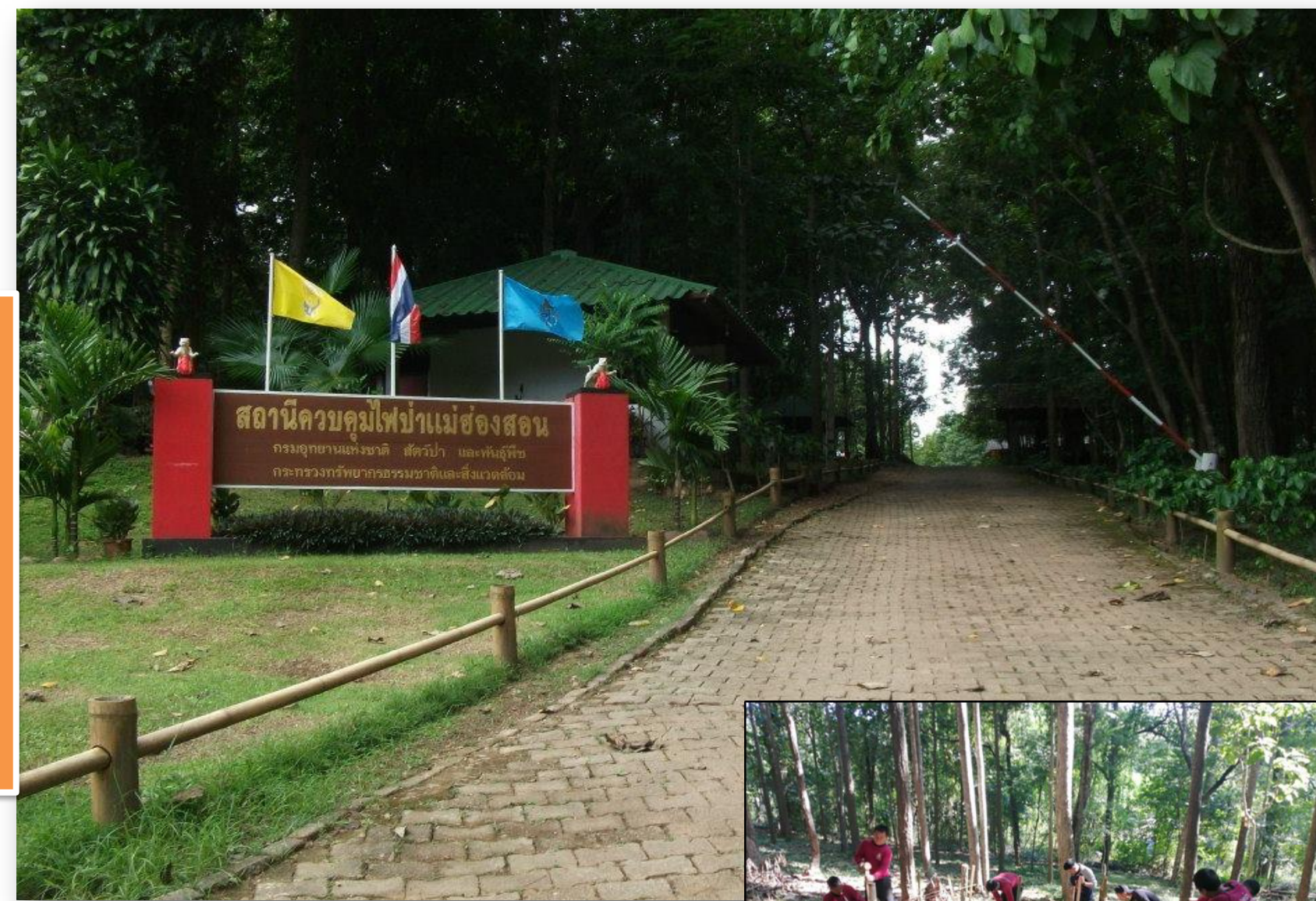

ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔.ฐานเรียนรู้ด้านไฟฟ้า

โดย สถานีควบคุมไฟฟ้าแม่ฮ่องสอน

- ทำแนวการไฟฟ้าบริเวณเรือนประทับแรม(ท่าโป่งแดง)
- การจัดการเชื้อเพลิงโดยการสร้างคอกปุ๋ยหมักจากใบไม้แห้ง
- การลาดตระเวนตรวจหาไฟ และการดับไฟฟ้า
- การอัดใบไม้แห้ง

ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- จัดทำแปลงเรียนรู้ด้านข้าว ๑๐ ไร่ ปลุกเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ๒ พันธุ์ คือ กข ๒๑ และข้าวดอกมะลิ ๑๐๕ ตุลาคม – ธันวาคม ๖๖ ได้ทำการเก็บเกี่ยวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อยู่ในขั้นตอนของการทำความสะอาดผลผลิตเพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ในฤดูกาลต่อไป

ช่วงมกราคม-พฤษภาคม ๒๕๖๗ ได้เตรียมพื้นที่และการเตรียมดินเพื่อเตรียมแปลงปลูกเมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๗

๕.ฐานเรียนรู้ด้านข้าว

โดย ศูนย์วิจัยข้าวแม่ฮ่องสอน

ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๖.ฐานเรียนรู้ด้านการจัดการฟาร์ม

โดย สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน

- จัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตกล้วยไม้ และไม้ดอกไม้ประดับ มีการรวบรวมสายพันธุ์กล้วยไม้ตัดดอกสกุล Mochara sp. รวบรวมสายพันธุ์กล้วยไม้พันธุ์พื้นเมืองกล้วยไม้หายากเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และอนุรักษ์สายพันธุ์กล้วยไม้ รวมทั้งการปลูกไม้ดอก เช่น เยอร์บีร่า กุหลาบ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้ที่สนใจ
- แปลงเรียนรู้การผลิตเมล่อน เป็นการนำพืชชนิดใหม่ที่ยังไม่มีการปลูกหรือผลิตในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมาส่งเสริมให้เกษตรกรได้เยี่ยมชม ฝึกปฏิบัติ รวมทั้งสนับสนุนองค์ความรู้แก่ผู้ที่สนใจ
- แปลงเรียนรู้การผลิตผักไฮโดรโปนิิกส์ เป็นระบบการปลูกพืชอีกชนิดที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของแม่ฮ่องสอน
- ให้ความรู้ประจำฐานเรียนรู้ ให้กับนักเรียน/นักศึกษา ที่เข้ามาศึกษาดูงานด้านอาชีพทางการเกษตร

ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๗.ฐานเรียนรู้ด้านประมง

โดย ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดแม่ฮ่องสอน

๑. การผลิตและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำจืด จำนวน ๕๐,๐๐๐ ตัว ในแหล่งธรรมชาติ

-วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ : ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ปลาแก้มขี้ จำนวน ๑๐,๐๐๐ ตัว
พื้นที่ดำเนินการ : แม่น้ำปาย หมู่ ๕ ต.ผาบ่อง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

-วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๗ : ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ปลาตะเพียนทอง จำนวน ๑๐,๐๐๐ ตัว
พื้นที่ดำเนินการ : อ่างเก็บน้ำสวนสาธารณะ หมู่ ๕ ต.ผาบ่อง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

-วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๗ : ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ปลาตะเพียนทอง จำนวน ๑๐,๐๐๐ ตัว
พื้นที่ดำเนินการ : อ่างเก็บน้ำนากระจง หมู่ ๓ ต.ผาบ่อง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

-วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗ : ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ปลาแก้มขี้ จำนวน ๑๐,๐๐๐ ตัว
พื้นที่ดำเนินการ : แม่น้ำปาย หมู่ ๓ ต.ปางหมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

๒. ผลิตและส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จำนวน ๓๐,๐๐๐ ตัว อยู่ระหว่างดำเนินการ

๓. การเยี่ยมชมฐานเรียนรู้ด้านประมง จำนวน ๒๖ คณะ ทั้งหมด ๑,๑๙๓ คน

ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๘.ฐานเรียนรู้ด้านปศุสัตว์

โดย ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์แม่ฮ่องสอน

- พัฒนาปรับปรุงพันธุ์แกะ ผลิตแกะ ปีละ ๑๘๘ ตัว ผลิตได้ ๑๖๖ ตัว
- เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์ตาก จำนวน ๔๔ ตัว ผลิตได้ ๒๙ ตัว
- ผลิตพันธุ์สุกร ปีละ ๓๘๔ ตัว ผลิตได้ ๒๔๑ ตัว
- ผลิตพันธุ์สัตว์ปีก ผลิตไก่ ๓ พันธุ์ ไก่แม่ฮ่องสอน ไก่ชี้ฟ้า และไก่ฟ้าหลวง ปีละ ๑๖,๘๖๐ ตัว ผลิตได้ ๘,๘๐๑ ตัว
- งานพืชอาหารสัตว์ การทำหญ้าแห้ง การทำหญ้าหมัก

๙.ฐานเรียนรู้ด้านพืช

โดย ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรแม่ฮ่องสอน

พัฒนาดูแลแปลงเรียนรู้ด้านพืช

๘ จุดเรียนรู้

เกษตรทฤษฎีใหม่

- เก็บผลผลิตข้าว พันธุ์ กข 21 ข้าวเปลือก 576 กิโลกรัม
- หว่านปอเทือง บำรุงแปลงนาข้าว
- เตรียมแปลงปลูก ถั่วฝักยาว

1

2

- ขยายพันธุ์กล้วยไม้เอื้องแซะ
- ทำการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ในห้องปฏิบัติการ

3

แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

- แปรรูปช็อกโกแลต
- คั่วกาแฟ

4

แปลงเกษตรอินทรีย์

- ทำจืดวชพืช
- เตรียมแปลงเพาะปลูกผัก

5

การขยายพืชพันธุ์ดีสู่ชุมชน(สนับสนุน/แจกจ่าย)

- กล้ากาแฟ 13,600 ต้น - กล้าส้มโอ 500 ต้น
- กล้าฝรั่ง 500 ต้น - ต้นกล้ามะนาว 500 ต้น
- ไม้ดอกไม้ประดับ 1,000 ต้น
- โกโก้ 2,895 ต้น

แปลงเรียนรู้พืชผัก

เพาะเมล็ดลงกะบะเพาะปลูก

- กะหล่ำปลี - เบบี๋คอส
- บัตเตอร์เฮด - กะหล่ำดอก
- คะน้าเห็ดหอม - กรีนโอ๊ค
- คะน้าฮ่องกง

6

เก็บผลผลิตแปลงผัก

- กวางตุ้งดอก 40 กิโลกรัม
- ผักกาดขาวใหญ่ 30 กิโลกรัม
- กวางตุ้งฮ่องเต้ 30 กิโลกรัม

แปลงเรียนรู้ไม้ผล

8

- ทำจืดวชพืช
- ฝักระวังป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืช

7

แปลงเรียนรู้พืชไร่

- ปลูกถั่วเหลือง MHS 1 (2 งาน)
- ปลูกถั่วลิสง กาฬสินธุ์ 2 (1 งาน)

ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน